

А. О. ЧЕРНОВ

Антон Олександрович Чернов, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ
САМОПРАВНИХ ДІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 356 КК УКРАЇНИ**

У диспозиції ст. 356 КК України визначено, що відповідальність за самоправство настає у випадку вчинення особою будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією за умови заподіяння такими діями значної шкоди інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника. При цьому обов'язковою ознакою таких дій є вказівка на їх вчинення всупереч установленому законом порядку. Як зазначає О. О. Дудоров, «розуміння суті будь-якого злочину неможливе без правильного визначення його об'єктивної сторони, що є вирішальним чинником для правильної кваліфікації діяння, відмежування злочинів від адміністративних, дисциплінарних чи інших правопорушень»¹. Тому необхідним є дослідження питання щодо визначення ситуацій, які підпадають під ознаки суспільно небезпечних дій, що вміщені у ст. 356 КК України, адже законодавче визначення таких дій з використанням словосполучення «вчинення будь-яких дій», очевидно, не повною мірою відповідає як принципу верховенства права, так і принципу правової визначеності закону України про кримінальну відповідальність.

Питанням, пов'язаним з регламентацією кримінальної відповідальності за самоправство, присвячені окремі роботи вчених-криміналістів, серед них можна виділити роботи М. І. Бажанова, Л. В. Дороша, О. О. Дудорова, В. О. Навроцького, А. Н. Соловійової, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка, Ю. А. Чаплинської та інших.

Згідно з даними судової статистики судами України в 2012–2013 рр. за статтею «самоправство» винесено вироки щодо 115 і 107 обвинувачених відповідно. При цьому в 2012 р. тільки щодо 26 осіб було винесено обвинувальні вироки, 11 осіб були виправдані вироком суду, щодо 78 обвинувачених кримінальна справа була закрита у зв'язку із звільненням від кримінальної відповідальності. У 2013 р. стосовно 47 обвинувачених винесено обвинувальні вироки, 11 осіб виправдано; 49 кримінальних справ було закрито у зв'язку із звільненням від кримінальної відповідальності². Наведені статистичні дані свідчать про високий відсоток виправдувальних вироків за ст. 356 КК України (фактично 10 % від розглянутих кримінальних проваджень). Не в останню чергу це пов'язано із неправильною кримінально-правовою кваліфікацією за ст. 356 КК України через хибне тлумачення об'єктивної сторони складу цього злочину, зокрема і в частині визначення суспільно небезпечного діяння.

Визначення поняття суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 356 КК України, в законі не закріплено. Більш того, у судовій практиці визначення та конкретизація поняття «самовільне вчинення будь-яких дій» також відсутнє. На практиці це призводить до ситуації, коли особа, яка обвинувачується у вчиненні самоправства, не здатна відрізнити самоправні дії, відповідальність за вчинення яких настає за ст. 356 КК України, від самоправних дій, що становлять склад адміністративного правопорушення (ст. 186 КУпАП). Також труднощі виникають при розмежуванні правомірних та неправомірних дій в тій чи іншій конкретній ситуації.

Окремі визначення поняття самоправних дій містяться лише у науково-практичних коментарях до Кримінального кодексу України. Зокрема, Л. В. Дорош зазначає, що самовільне вчинення будь-яких дій має місце тоді, коли винний реалізує своє дійсне або уявне право незаконними методами, наприклад, усупереч волі власника вилучає його майно в рахунок погашення боргу, вселяється в надану йому квартиру, не дочекавшись, доки її покинуть колишні мешканці, або вселяється у вільну квартиру без наявності ордеру, самовільно виконує рішення суду про виселення боржника чи звільнення приміщення від його майна тощо. При цьому дійсне право – це право, що належить особі в силу закону, договору чи іншої підстави. Уявним (передбачуваним) є право, яке насправді особі не належить, але вона помилково вважає, що має це право. Утім і за наявності рішень уповноважених органів права особи мають бути реалізовані у встановленому законом порядку, а не на власний її розсуд³. Такої ж думки дотримується і М. І. Хавронюк⁴. Т. О. Гончар зазначає, що під самовільним вчиненням будь-яких дій слід розуміти випадки, коли вони відбуваються всупереч установленому законом порядку⁵.

Слід зазначити, що Україна з 1997 р. зобов'язана гарантувати своїм громадянам права і свободи, передбачені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, а також враховувати при тлумаченні змісту та обсягу відповідних прав практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). При цьому варто вказати, що в практиці ЄСПЛ поняття «закон» містить якісні вимоги, що стосуються, в тому числі, доступності та передбачуваності останнього (п. 29 рішення ЄСПЛ від 15 листопада 1996 р. у справі «Кантоні проти Франції»)⁶. Ці якісні вимоги повинні бути дотримані як щодо визначення правопорушення, так і при призначенні покарання як наслідку вчинення цього правопорушення (п. 41 рішення ЄСПЛ у справі «Ашур

проти Франції»⁷. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що в законодавстві про кримінальну відповідальність слід використовувати поняття, тлумачення яких на практиці не тільки буде очевидним і прогнозованим для заінтересованих суб'єктів, а й, безумовно, виключати можливість широкого суддівського тлумачення. На нашу думку, редакція диспозиції ст. 356 КК України на сьогодні таким вимогам не відповідає.

У юридичній літературі існує єдина позиція щодо визначення самоправних дій як таких, що вчиняються при реалізації особою свого дійсного або уявного права. Таким чином, ці дії мають бути взаємопов'язані із реалізацією винним того чи іншого конкретного права. Виходячи з наведеного, вважаємо, що диспозицію ст. 356 КК України слід сформулювати із урахуванням того, що самоправні дії особа може вчиняти щодо встановленого порядку реалізації наданих їй прав. В іншому випадку, за ст. 356 КК України, очевидно, можна кваліфікувати будь-який злочин. Таку позицію підтверджує і судова практика. Зокрема, в ухвалі апеляційного суду Черкаської області від 4 вересня 2007 р. колегія суддів судової палати в кримінальних справах, розглянувши кримінальну справу за апеляцією скаржників Особа_1, Особа_2, не знайшла в діях Особа_3 ознак самоправства за таких фактичних обставин: судом встановлено, що Особа_3 шляхом дискування самоправно знищив посіви соняшнику на земельній ділянці Особа_1, Особа_2 площею, у зв'язку з чим їм було завдано значних матеріальних збитків на суму 12 163 грн. В обґрунтування прийнятого рішення суд вказав, що самовільне вчинення будь-яких дій має місце тоді, коли винний реалізує своє дійсне або уявне право незаконними методами. При цьому, як вбачається з матеріалів за скаргою приватного обвинувачення, Особа_3 жодного, тобто ні дійсного, ні уявного права на застосування незаконних методів щодо знищення посівів соняшнику на земельній ділянці заявників не мав. За таких обставин його дії не носили самоправний характер, а тому в них відсутні й ознаки даного злочину⁸. Отже, у діях Особа_3 не вбачалось ознак самоправства, оскільки в його діях фактично містяться ознаки умисного знищення майна, що підлягає відповідній кваліфікації за наявністю усіх ознак складу відповідного злочину. Тому визначальним критерієм для розмежування самоправства з іншими складами злочинів є характер вчинюваних дій, а саме: встановлення того, чи перебувають у взаємозв'язку дії обвинуваченого із реалізацією ним своїх прав, чи ці дії не впливають із наданих йому законом прав і таким чином не є самоправними у розумінні диспозиції ст. 356 КК України.

На думку П. М. Рабіновича, «права людини – це обумовлені рівнем розвитку суспільства можливості людини (або групи людей) отримувати та використовувати засоби, необхідні для задоволення її біологічно та соціально обґрунтованих (в конкретно-історичних умовах) потреб існування та розвитку, які забезпечені обов'язками інших суб'єктів»⁹. Основні права та свободи людини закріплені як у Конституції України, так і у міжнародних договорах України, ратифікованих Верховною Радою України. При цьому, відповідно до ст. 22 Конституції України, права і свободи людини і громадянина, закріплені Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Виходячи з вищевказаного вважаємо, що в диспозицію ст. 356 КК України слід внести зміни та встановити відповідальність за самоправство як за самовільне здійснення особою свого дійсного або уявного права всупереч встановленому законом порядку (або з порушенням встановленого законом порядку). Такі законодавчі зміни нададуть можливість у ході кримінально-правової кваліфікації проводити чітке розмежування самоправства із суміжними складами злочинів, що полягає у встановленні за ст. 356 КК України ознак реалізації свого права в незаконний спосіб, або права, яке насправді особі не належить, але така особа помилково вважає, що воно у нього є. Зазначимо, що саме в такій формі встановлено відповідальність за самоправство в кримінальних кодексах Республіки Білорусь (ст. 383), Республіки Туркменістан (ст. 221), Республіки Молдова (ст. 352), Республіки Таджикистан (ст. 334), Республіки Грузія (ст. 360), Республіки Вірменія (ст. 322), Республіки Естонія (ст. 188).

Окремим проблемним питанням при проведенні кримінально-правової кваліфікації за ст. 356 КК України є питання визначення наявності факту оспорення самоправних дій потерпілим. Зазначимо, що науковці у галузі кримінального права вважають: оспорюваність самоправних дій означає, що інша фізична або юридична особа вважає їх неправомірними. Чи дійсно у винного було відповідне право, чи воно було уявним – значення не має¹⁰; оспорювання може мати місце до вчинення дій, у момент їх вчинення або після їх вчинення. При цьому самоправство відсутнє, якщо дії ким-небудь оспорюються, але права чи обов'язки особи реалізуються відповідно до закону чи іншого нормативно-правового акта¹¹.

М. І. Хавронюк зазначає, що оспорюваність правомірності дій особи означає, що інший громадянин, підприємство, установа або організація вважають дії того, хто вчиняє самоправні дії, незаконними, відкрито не погоджуються з ними, оскаржують їх. При цьому не обов'язково, щоб оскарження відбувалось саме у передбаченому законом порядку (судовому, адміністративному тощо). Відсутність оспорюваності дій виключає визнання їх кримінально караним самоправством¹². На думку В. Я. Тація, якщо особа, щодо якої мали місце самовільні дії, не має претензій до особи, яка їх вчинила, склад самоправства відсутній¹³.

На нашу думку, питання встановлення факту оспорення потерпілим самоправних дій лежить у площині кримінального процесуального права і не повинно регулюватися законом про кримінальну відповідальність. Так, і у Кримінально-процесуальному кодексі 1960 р., і у Кримінальному процесуальному кодексі України від 13 квітня 2012 р. ст. 356 КК України віднесена до справ приватного обвинувачення.

Відповідно до ч. 1 ст. 477 КПК кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого. Стаття 356 КК

України вважається справою приватного обвинувачення лише щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян або інтересам власника. Отже, заява потерпілого у кримінальному провадженні у таких випадках також слугує доказом оспорення нею самоправних дій і фактично виступає способом захисту свого права. Натомість, чинна редакція ст. 356 КК України, поряд із обов'язком потерпілого своєю заявою повідомити про вчинення злочину, покладає додатковий обов'язок встановити факт оспорення самоправних дій. Такі положення законодавства у своїй сукупності покладають на потерпілу особу додаткові обов'язки щодо захисту свого порушеного права, оскільки особа вправі самостійно обирати спосіб захисту порушеного права, і у випадку кваліфікації за ст. 356 КК України вона уже його реалізує шляхом подання до слідчого, прокурора відповідної заяви.

За правилами ч. 1 ст. 477 КПК заподіяння шкоди державним або громадським інтересам внаслідок самоправних дій не віднесено до справ приватного обвинувачення. Проте і у цьому випадку встановлення факту оспорення самоправних дій як обов'язкової ознаки складу злочину самоправство є надлишковим, оскільки захист державних або громадських інтересів є завданням державних органів, громадських інституцій і не повинен залежати від волі окремих посадових осіб, які наділені статутними документами або ж посадовими інструкціями повноваженнями оспорювати дії інших суб'єктів. Тому у цій частині самоправство не віднесено до справ приватного обвинувачення. Водночас диспозиція ст. 356 КК України фактично ставить у залежність наявність чи відсутність складу злочину «самоправство» від існування факту оспорення самоправних дій.

Зазначимо, що російський науковець А. Щербаков, вказуючи на недоліки ст. 330 КК РФ, що встановлює відповідальність за самоправство, також наголошує на надлишковості вказівки на наявність оспорення самоправних дій у диспозиції цієї статті. Так, він зазначає, що правомірність крадіжки, розбою, зґвалтування без всякого сумніву оспорюється потерпілим, вчиняються такі діяння явно всупереч закону і спричинену шкоду незначною назвати ніяк не можна. Проте зрозуміло, що такий підхід (наявність у диспозиції статті вказівки на оспорення суспільно небезпечних дій) не відповідає волі законодавця. Це є наслідком невдалого формулювання диспозиції норми¹⁴.

Таким чином, вважаємо доцільним виключити із диспозиції ст. 356 КК України вказівку на обов'язковість факту оспорення самоправних дій потерпілим.

Слід зазначити, що поряд із тим, що диспозиція ст. 356 КК України є бланкетною, тобто відсилає до правових норм інших галузей права, встановити вичерпний перелік нормативно-правових актів, до яких відсилає така диспозиція, неможливо з огляду на специфіку цієї статті КК України. Фактично відповідальність за самоправство повинна наставати за умови, що вчинені дії суперечать встановленому законом порядку. В одному із рішень Конституційного Суду України визначено: основна особливість бланкетної диспозиції полягає в тому, що така норма має загальний і конкретизований зміст. Конкретизований зміст бланкетної диспозиції передбачає певну деталізацію відповідних положень інших нормативно-правових актів, що наповнює кримінально-правову норму більш конкретним змістом¹⁵. При цьому ми підтримуємо висловлену О. О. Дудоровим позицію про те, що зміни в регуляторному законодавстві, до приписів якого зобов'язують звертатись бланкетні диспозиції норм КК, здатні впливати на зміст ознак передбачених ними складів злочинів із змішаною протиправністю, тобто ці зміни набувають кримінально-правового характеру¹⁶. Оскільки в законодавстві неможливо врегулювати всі конкретні ситуації, пов'язані із реалізацією тих чи інших прав та свобод, вважаємо, що при проведенні кримінально-правової кваліфікації за ст. 356 КК України слід брати до уваги зміст прав та свобод, наданих особі у тій чи іншій сфері життєдіяльності.

Отже, як впливає з наведеного, а також враховуючи, що права і свободи, передбачені Конституцією України, не є вичерпними, при кваліфікації дій особи за ст. 356 КК України в частині встановлення самоправних дій необхідно виходити з того, що згідно з п. 1 постанови пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституційні права та свободи людини і громадянина є безпосередньо діючими. Вони визначають цілі і зміст законів та інших нормативно-правових актів, зміст і спрямованість діяльності органів законодавчої й виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і забезпечуються захистом правосуддя. Нормативно-правові акти будь-якого державного чи іншого органу підлягають оцінці на відповідність як Конституції, так і закону¹⁷.

Таким чином, при оцінці того, чи реалізовувала особа своє право всупереч встановленому законом порядку, мають бути враховані конституційні та законодавчі приписи щодо його здійснення. Вимоги до порядку та способу реалізації особою тих чи інших прав, що конкретизовані у підзаконних нормативно-правових актах, становлять визначений законом порядок їх реалізації у випадку відповідності як Конституції, так і прийнятих на виконання конституційних положень законів.

Окремим різновидом встановлення способів та порядку реалізації належних особі прав та свобод є визначення конкретного змісту таких прав та свобод у судовому рішенні, яке набрало законної сили, оскільки спірні питання реалізації права в багатьох випадках стають предметом розгляду у відповідному судовому провадженні як цивільно-правовий спір. Залежно від встановленого судовим рішенням порядку та способів реалізації законних прав заінтересованих суб'єктів самоправні дії можуть полягати в порушенні встановленого судовим рішенням порядку реалізації конкретного права (або ж порушення встановленого законного обмеження такого права). Так, наприклад, ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 липня 2013 р. за

наслідками перегляду в касаційному порядку підтверджено правильність кваліфікації за ст. 356 КК України самоправних дій за таких обставин: рішенням Центрального районного суду м. Миколаєва задоволено позов Особа_1 до Особа_2 про вселення в належний їм на праві спільної часткової власності жилий будинок. Крім цього, Особа_2 зобов'язана не чинити перешкод в користуванні Особа_1 будинком, передати йому ключі від будинку та вселити його в цей будинок. Порядок користування окремими частинами будинку судовим рішенням встановлений не був. Незважаючи на це рішення, Особа_2 30 червня 2009 р. самовільно, всупереч встановленого законом порядку, виділила Особа_1 одну із кімнат, вимагала обладнати окремий вихід та заборонила користуватися всім будинком. Крім цього, 23 липня 2009 р. Особа_2 змінила на вхідних дверях будинку замок, не попередивши про це Особа_1, та відмовилася дати ключі¹⁸. Отже, особа вчинила самоправні дії шляхом реалізації права на користування об'єктом спільної сумісної власності всупереч законним обмеженням, які були визначені судовим рішенням, яке така особа була зобов'язана виконувати.

Таким чином, самоправними діями в диспозиції ст. 356 КК України необхідно визнавати лише такі, які пов'язані із реалізацією дійсного або уявного права всупереч встановленому законом порядку. Відповідні зміни до ст. 356 КК України нададуть можливість конкретизувати поняття самоправних дій. Інші самовільні дії, які не пов'язані з реалізацією дійсного або уявного права, не можуть кваліфікуватися за ст. 356 КК України. За наявності до того підстав, такі дії мають кваліфікуватися за іншими статтями КК України.

Зважаючи на те, що у справах приватного обвинувачення кримінальне провадження може бути розпочато лише за заявою потерпілого, пропонуємо виключити із диспозиції ст. 356 КК України вказівку на обов'язкову наявність факту оспорення правомірності самоправних дій.

¹ Дудоров О. О. Кримінальна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво: [монографія] / О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. – 2012. – 400 с. – С. 148.

² Офіційний веб-портал «Судова влада України» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/

³ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / За заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с. – С. 749.

⁴ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с. – С. 1016.

⁵ Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар. Видання восьме, перероблене та доповнене / Відп. ред. Є. Л. Стрельцов. – Х. : Одисей, 2012. – 904 с. – С. 694.

⁶ Рішення ЄСПЛ від 15 листопада 1996 р. у справі «Кантоні проти Франції»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.pravo.ru/document/view/19382476/17527644>

⁷ Рішення ЄСПЛ від 29 березня 2006 р. у справі «Ашур проти Франції»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.pravo.ru/document/view/.../17527719>

⁸ Ухвала колегії суддів судової палати в кримінальних справах апеляційного суду Черкаської області від 04 вересня 2007 року / Справа № 11-730/07/. – [Електронний ресурс]. – ЄДРСР. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/2135564>

⁹ Рабінович П. М. Деякі сучасні концепції права в Росії та Україні (у світлі погребового праворозуміння) / П. М. Рабінович // Філософія права та загальна теорія права. – 2013. – № 1. – С. 150–168. – С. 156.

¹⁰ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с. – С. 1016.

¹¹ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / За заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с. – С. 749.

¹² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с. – С. 1016.

¹³ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / За заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с. – С. 749.

¹⁴ Щербаков А. Самоуправство / А. Щербаков // Уголовное право. – 2008. – № 1. – С. 72–76. – С. 74.

¹⁵ Рішення Конституційного Суду України від 19.04.2000 № 6-рп/2000 у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотню дію кримінального закону в часі) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-00>

¹⁶ Дудоров О. О. Кримінальна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво: [монографія] / О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. – 2012. – 400 с. – С. 222.

¹⁷ Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова пленуму Верховного Суду України від 01 листопада 1996 року № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

¹⁸ Ухвала колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 18 липня 2013 року / Архів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. – Справа № 5-3605км13.

Резюме

Чернов А. О. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики самоправних дій, передбачених ст. 356 КК України.

У статті досліджуються питання особливості об'єктивної сторони складу злочину «самоправство», а саме суспільно небезпечних дій, що полягає у вчиненні самоправних дій. За результатами дослідження встановлено невідповідності побудови диспозиції ст. 356 КК України принципу правової визначеності закону, запропоновані шляхи вдосконалення диспозиції ст. 356 КК України в частині конкретизації суспільно небезпечних дій. Обґрунтовано необхідність виключення з диспозиції ст. 356 КК України вказівки на обов'язковість наявності факту оспорення самоправних дій.

Ключові слова: об'єктивна сторона, суспільно небезпечна дія, самоправні дії, права людини, оспорюваність, правова визначеність.

Резюме

Чернов А. А. Отдельные аспекты уголовно-правовой характеристики самоуправных действий, предусмотренных ст. 356 УК Украины.

В статье исследуются вопросы особенности объективной стороны состава преступления «самоуправство», а именно общественно опасных действий, заключающихся в совершении самоуправных действий. По результатам исследования установлено несоответствие построения диспозиции ст. 356 УК Украины принципу правовой определенности закона, предложены пути совершенствования диспозиции ст. 356 УК Украины в части конкретизации общественно опасных действий. Обоснована необходимость исключения из диспозиции ст. 356 УК Украины указания на обязательность наличия факта оспаривания самоуправных действий.

Ключевые слова: объективная сторона, общественно опасное действие, самоуправные действия, права человека, оспаривание, правовая определенность.

Summary

Chernov A. Certain aspects of the criminal law characteristics arbitrariness actions under Art. 356 of the Criminal Code of Ukraine.

The article examines the issues especially the objective side of the crime «arbitrariness», namely socially dangerous acts that are committed arbitrariness actions. The study found discrepancies building dispositions of Art. 356 of the Criminal Code of Ukraine law principle of legal certainty, suggested ways to improve the disposition of art. 356 of the Criminal Code of Ukraine regarding specification of a socially dangerous act. The necessity exception to the disposition art. 356 Criminal Code of Ukraine indications of the presence of bound fact contravene arbitrariness actions.

Key words: The objective side, acts, arbitrariness actions, contravene, legal certainty.

Отримано 25.06.2014

УДК 343.222

С. В. ЧОРНЕЙ

Світлана Володимирівна Чорней, здобувач Київського університету права, асистент кафедри Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ОЗНАКИ ПОВНОЇ ОСУДНОСТІ

Законодавець у ч. 1 ст. 19 КК України «Осудність» закріпив, що «... осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними». Дане формулювання в стислому вигляді характеризує здатність особи бути відповідальною у разі вчинення злочину і дає визначення у «вузькому значенні».

Однак осудність у кримінальному праві як поняття та як правовий інститут має багатогранний та багатоаспектний характер. Його можна охарактеризувати з різних сторін: як юридичний інститут та правову категорію; як передумову вини й кримінальної відповідальності; як одну із загальних ознак складу злочину, яка характеризує суб'єкт злочину; як показник злочинного та караного; критерій відмежування винної поведінки від вчинених без вини суспільно небезпечних дій неосудного тощо. Але все це – лише багаторівнева характеристика одного і того ж поняття осудності, яка відбиває його зміст, сутність, призначення та функціональну роль у кримінальному праві¹.

При вивченні даної проблематики певні підходи знаходимо у працях Ю. М. Антоняна, Ю. С. Богомякова, С. В. Бородіна, В. М. Бурдіна, О. М. Костенко, В. В. Леня, Н. С. Лейкіної, В. Я. Марчака, Р. І. Міхєєва, М. С. Таганцева, В. Я. Тація, В. С. Трахтерова, І. К. Шахриманьян, С. Н. Шишкової та інших вчених.